

Az 1384. számú kép

Politikai tragédiák a Szépművészeti Múzeum egyik festménye körül

Irtta: SUPKA GÉZA

Sebastiano Luciani a napokban érkezett Rómába. Eddig szülővárosában, Velencében élt a fiatal piktor, aki jóideig nem tudott pályát választani, inkább csak úgy a kedve töltsére a lantot pengette s ezért szívesen látták maguk között a piktorok. Egyikük aztán, igaz, a legnevesebb, tudniillik *Giorgione*, rábeszélte, próbálkozzék meg a festéssel. S lám, hamarosan kiderült, hogy Sebastiano valóságos östehetség, akinek híre pár év alatt Rómáig is eljutott. Más-különbben hogy' ötlött volna Agostino Chigi-nek, a mindenható római bankárnak az eszébe, hogy éppen őt hívja meg az Örök Városba, ahol ezidőszert olyan művészek dolgoztak a Rovere-pápa udvarában, mint Bramante, Raffaello és Buonarroti?!

A bankár mostanság a nyaralóját építtette s Raffaellót bízta meg a villa piktor munkájával. A művészt ellenben ugyanekkor a pápa is lefoglalta a maga számára. A Szenatyával újat húzni még a nagypénzű bankár sem mert. De azt remélte, ha egy konkurrens fiatal piktor szerződött — Sebastiano két évvel volt Raffaellónál fiatalabb — akkor ez a verseny majd felpiszkálja az urbinói festőt s több időt szentel majd a bankár megrendelésének.

No, szóval szép kis intrikába pottyant bele Sebastiano. Alig nézett kicsit körül, a művészéletnek máris olyan mélységeibe tekinthetett, aminőkről neki, a provinciális piktorsüvvölvénynek, eddig sejtelve sem volt. Kiderült ugyanis, hogy éppen a két leghatalmasabb lángész — *Raffaello* és a nála nyolc évvel idősebb *Michelangelo* — között ádáz háborúság folyik, amelynek indokai sokminden tényezőből szövődtek össze. Mindenekelőtt egy furcsa személyes motívumból. *Raffaello* a gráciák kegyeltje volt, akit — ifjú férfiúi szépségében — körülrajongtak a nők. Viszont *Michelangelo* magábafojtott keserűséggel vonszolta élete nagy tragédiáját: gyermekkorai balesetét, amelynek következtében orra tömpére zúzódott, valóságos szatírképe lett s ha nőhöz közeledett, gúnykacaj fogadta szerelmes szándékát. Gyűlölködés fogamzott meg benne minden, nála szerencsésebb ábrázatú férfival szemben.

Sebastiano egyelőre nem tud a két gigász között választani. Talán, ha csak a maga verőfényes művészi kedélyére hallgat, gondolkodás nélkül a derűs színekben duskáló umbriai mellé csatlakozik. Am a bankár nyomtatékosan figyelmébe ajánlotta, hogy keresse fel Buonarrotit. Ez felvillanó szemmel fogadta a fiatal kollégát, amikor az a maga színes váznait kitergegette előtte. Igen, a bankárnak igaza volt: ez az a fiatal tehetség, akivel sikerül majd Raffaellót lekonnkurrálni — a művészetben és a nők körül egyaránt!

S Sebastiano fejest ugrik a római eselszövényekbe. Hódolattal jelentkezik Raffaellónál s bámulata jeléül felajánlja a nála csak két évvel idősebb »maestro«-nak, hogy megfesti az arcképét, nagy patriciusi bundában, fején a művészbarettel, előtte a nyers kővel, amelyet majd Raffaello a kezében tartott papírtver szerint fog játékos fantáziájának ezer ezer girlandjával benépesíteni...

Sebastiano ezzel a portréval csakugyan behízelegte magát az umbriainál. Most már eljutott odáig, hogy Raffaello bemutatta a fiatal velencei kollégát féltve őrzött kedvesének, egy pékmester leányának is. És Sebastiano már megengedhette magának a merészséget, hogy mindhármukat egyazon vászonra fesse meg: Raffaello, amint csinátalanul magához öleli a *fornarinát* s mellettük, vágyaktól égő szemmel ott áll a harmadik, Sebastiano maga. S innen már csak egy lépés kellett odáig, hogy a *fornarina* egy szép napon Raffaello nélkül keresse fel Sebastiano műtermét és modellt álljon neki, csak neki és nem Raffaellónak...

Amikor *Michelangelo* meglátta Sebastianoéknak ezt a *fornarina*-képet, elégedetlen dörgölte a kezét: ezen a ponton hát sikerült a gyűlölt versenytársat a nyeregéből kiűtnie. Most már csak a másik tér van hátra: a festészet.

Raffaello ekkor érik ki a *Trasfigurazione* esodájához. A »Vita nuova« új fejezetét nyitotta meg Raffaello ezzel a »feltámadással«. S *Michelangelo*ban egy másik, drámaibb feltámadás-kép eszméje szűkül fel: ha Raffaello az istenség feltámadását festette meg, akkor Sebastiano fesse meg az ember feltámadását: a bibliai Lázár-

jelenetet. Sebastiano csakugyan nekilát, hogy most már ne csak a földi szerelem, hanem az égi művészet terén is lehengetelje Raffaellót. *Michelangelo* odaáll melléje. Egész csoportokat ő maga komponál meg Sebastiano helyett s ennek csak a maga eleven színeit kell felraknia...

Sebastiano majd évtizedek múltán is fájdalommal gondol ifjúságának erre a szomorú közjátékára, amikor odadobta magát két titán közé, versengésük méltatlan eszközének. Amikor erre gondol, elmegy a kedve az egész piktorától. Szerencsére az új pápa, *VII. Kelemen*, kevesebb súlyt helyez az ő piktori mivoltára: így hát felveheti az alsóbb rendeket, ami az előfeltétele annak, hogy a pápai pecsétőr stallumát elfoglalhassa. Ettől fogva a pápai okiratok ólompecsétjéről *Del Piombo*-nak nevezi magát Sebastiano s a paletához már alig nyúl.

Itt említett festményei közül a »Lázár feltámasztása« a londoni National Galleryba került, a »Fornarina« a firenzei Uffiziben van, a hármaskép, — Raffaello, a *fornarina* és Sebastiano — igen jellemzően. Buonarroti firenzei házába került. A negyedik képnek viszont, a Raffaello-portrénak, igen kalandos sorsa kerekedett.

1527-ben a német császár, *V. Károly*, csapatai kipusztították Rómát. Ez volt ama hírhedt »*sacco di Roma*«. A Medici-pápának az Angyalvárba kellett menekülnie. És persze a pecsétörnek, Sebastianoéknak is futnia kellett. A martalócok betörnek a magánházakba is s ami értéknek látszik, magukkal viszik. Így lelnek Raffaellónak nyárfára festett arcképére is. Valamelyik nagyúr bizonyára jó pénzt fizet majd érte.

Igy bukkan fel egyszerre Sebastiano del Piombo Raffaello-képe az Este-Modena herceg képtárában, ahol 250 éven keresztül nyugalmasan pihen. Egyszerre azonban újra betörnek észak felől a barbárok Itáliába. Ezúttal franciák. A Sebastiano-kép tulajdonosának, *III. Ercole Rinoldo* hercegnek menekülnie kell saját népe elől, amelyet a francia köztársaság csapatai fellázítottak. A szépvéví herceg palotáját a mob kifosztja. Eltűnik a kép is.

A forradalom során egy poéta, *Luigi Cerretti* abbé, az újdonsült Cisalpin Köztársaság követe lesz. Fizetését asszignátákban kapja s mivel jól érzi, hogy ez a pénz nem örök értékű, inkább mütárgyakba öli. Megveszi a Raffaello-képet. De a forradalom kereké újra lendül egyet: az abbé-nak menekülnie kell Franciaországba. Immár a harmadik ember menekül politikai okokból azok közül, akiknek valami közük van Sebastiano festményéhez.

Menekülése előtt a képet eladja egy honfitársának, *Antonio Scarpa* orvosnak. Mihelyt a császárság megerősödött, *Scarpa*t polgártársai a városi direktórium elnökvé választották meg, Napoleon pedig még külön is kitüntette. Persze, mielőtt a császár csillaga lehanyatlott, a Sebastiano-kép új tulajdonosának is futnia kellett. *Scarpa* aránylag szerencsésen úszta meg rövid politikai szereplését: mindössze nyugalomba küldték, ahol aztán még húsz éven keresztül gyönyörködhetett gazdag képgyűjteményében...

*

A millenniumra készülő magyar országgyűlés elhatározza, hogy az Esterházy-képtár kiegészítésül 400.000 forint árá mütárgyat vásárolt be s ezekből a kincsekből megteremti az új Szépművészeti Múzeumot.

Az ország kormányzata az immár húsz év óta uralkodó, de tagadhatatlanul végét járó liberális párt kezében van. A párt húsz év alatt alaposan lejártta magát a közvéleményben. A millennium táján ezt már mindenki érezte az ellenzék úgy látta, hogy elegendő, ha a párt néhány oszlopát kilövi s akkor önmagától dől össze az agyaglábú óriás. A pártnak egyik legfontosabb erőssége az öreg *Pulszky* Ferenc. Tekintélye hihetetlenül nagy. Szemközt támadni nem ajánlatos. Oldalmozdulattal kell az öreg tölgyet leteríteni!

Igy került a liberális párt ellenségeinél a terv előtérbe, hogy az öreg a fián, *Pulszky* Károlyon keresztül kell halálra sebezni, aki azzal volt megbízva, hogy legjobb belátása szerint vásároljon be a 400.000 forintért mütárgyakat. Akik közelebbről ismerték *Pulszky* Károly teljes érzékletlenségét az anyagiak vagy pláne az állami adminisztráció szövevényei irányában, bizonyosra vehették, hogy itt majd könnyűszerrel akad olyan pont, ahol a *Pulszky*-család integritását kikezdehetik.

Pulszky összesen 395.440 forint és 64 krajcár árá mükincset vásárolt. Átlagban 420 forintot fizetett egy-egy mütárgyért. Hogy mik voltak e kincsek között? Csak néhány ismertebb nevet sorolunk fel. *Rubens*, *Filippino Lippi*, *Sodoma*, *Giovanni Santi*, *Marco Basaiti*, *Lorenzo Lotto*, *Gerard David*, *J. B. Greuze*. Aztán *Beham*-, *Cranach*-, *Dürer*-, *Van Dyck*- és *Rembrandt*-metszetek egész sorozatai, valamint *Breughel*-nek »Tóbiást« ábrázoló kézírása. Na és mindezek tetejébe a Sebastiano del Piombo-kép! A többihez nemigen lehetett hozzájárulni, de most erre a szerencsétlen

képre koncentráldott az ellenzék egész dühe. Ezen a képen keresztül kell nemcsak *Pulszky* Károlyt és az apját, hanem az egész liberális rendszert ledöfni!

Sikerült *Pulszky* Károly letartóztatását kiérszakolni. A vizsgálat során aztán kiderült, hogy *Pulszky* ezt a képet a *Scarpa*-árverésen vette meg. De nem maga árverelt rá, mert hiszen őt ismerték a műkereskedők s ha ő maga licitál, akkor okvetlenül felverik az árát. Ezért egy párizsi műgyűjtő hölgyet, *Chévigne* grófnét kérte meg, vegye meg az ő számlájára, persze a szokott provízió fejében. Így is nehezen ment a vásár, mert a *British Museum* embere már 101.000 frankig ment fel. Végül is a grófné 135.000 frankért szerezte meg *Pulszky* számlájára a képet s erről az összegről meg is volt a pontos árverési elszámolás. Ellenben hiányzott a grófné províziójáról, 7000 forintról szóló nyugta!

Hát ide zsugorodott össze az egész hajsza. A törvényszék — *Zsitvay* Leó elnöklésével — felmentette *Pulszky*t s utána az ítéletábla is beszűntette *Pulszky* ellen az eljárást.

De *Pulszky* Károlyt ekkor már végzetesen elfogta az életunalom. Potom pénzben, tisztán a tudásával, milliós értékeket szerzett hazájának. De a magyar politikai életnek áldozat kellett: a liberális pártot kellett ledöfni — akár egy ártatlan, művészelkü ember élete és becsülete árán is!

Pulszky csak követte a Sebastiano del Piombo-képhez fűződő százados hagyományt: ő is menekült a politika elől. Kimenekült Ausztráliába s egy esztendő múlva, most negyven éve, pisztolylövéssel fejezte be fáradt életét.

Sírja idegen világrészben kallódik. De talán eszébe jut valakinek, hogy egy virágszálat rakjon le a Szépművészeti Múzeum 1384. számú, tragikus sorsú képe alá...